

Interno glasilo Zavoda Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik
Št.2 Letnik II. Marec 2008
Izhaja 4 krat letno v elektronski obliki
Odgovorna oseba za glasilo: Jasmina Bauman
Ureja: Darja Holec
Avtorski prispevki ne odražajo nujno stališč Zavoda ZTSZJ
Elektronski naslov uredništva: urednistvo.zdruzenje@t-2.net

Ko govorijo roke

Jasmina Bauman
direktorica Zavoda

Naše glasilo Ko govorijo roke šele utiram, kar z drugimi besedami pomeni, da se soočamo s številnimi nepredvidljivimi zapleti, ki jih je treba skrbno pretehtati in iskati najustreznejše rešitve. Vrag je vedno v podrobnosti. Prav te tako imenovane malenkosti, podrobnosti in pa želja, da v to številko še »pospravimo« letno poročilo o izvajanju Zakona o uporabi SZJ, ki ga je moral potrditi tudi Svet za slovenski znakovni jezik na aprilski seji, so razlogi za časovni zamik druge številke glasila. Obetamo si, da si bomo z vsako naslednjo izdajo nabrali več tehnične rutine, s tem pa več časa in energije za vsebino.

V aktualni številki predstavljamo tematiko, ki izraža pereče težave pri izvajanju Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika. Najbolj smo izpostavili problem standardizacije SZJ, ki se tiče prav vseh, ki so vključeni v komunikacijski preplet uporabe znakovnega jezika: gluhih oseb, tolmačev za slovenski znakovni jezik, učiteljev SZJ in ne nazadnje tudi slišočih oseb, ki pridejo bodisi po službeni dolžnosti ali pa po lastni želji na osebni ravni v stik z gluho osebo. Prav vsi našti, v prvi vrsti pa gluhe osebe, imajo pravico do resnične in nazorne informacije v medsebojni komunikaciji. Na posvetu, ki smo ga organizirali o tej problematiki decembra lani, se je pokazalo, kako resne so težave na tem področju in kako tehne in daljnosežne posledice imajo nestrokovni in ljubiteljski pristopi. Če samo premislimo dejstvo, da se SZJ postopoma uvaja v izobraževalni sistem za gluhe in da je pripravljenost uvesti SZJ kot drugi neobvezni predmet v redne šole, potem ta razmislek vodi ne samo k velikanski odgovornosti tistih, ki se bodo lotili tega dolgoročnega projekta, ampak tudi k strokovnemu preverjanju ter presoji etične države sodelujočih. Ni mogoče sprejeti stališča, da je za gluhe vse dobro samo zato, ker je še toliko strokovne praznine na področju SZJ. Težko si predstavljamo, da bi v redne šole uvajali nedodelan predmetnik za slovenski jezik, katerega znanje je pogoj za vsakršno nadaljnje izobraževanje in kompetentno delovanje posameznika v socialnem okolju. Podobno velja za znanje SZJ za gluhe. Na srečo je Zavod ZTSZJ uspel uveljaviti svoje predloge v Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007-2011, kateri so bili podlaga za določanje petih ukrepov

in njihovih nosilcev izvajanja. Eden teh ukrepov je prav standardizacija slovenskega znakovnega jezika, katerega nosilca sta Ministrstvo za šolstvo in šport in Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Pred nami je velik izziv in veliko dela, sodelovanja, dialoga, študija nas čaka. Nuja je velika, nas pa je premalo.

Poleg že omenjene standardizacije SZJ so predstavljene še nekatere druge težave, ki spremljajo izvajanja Zakona o uporabi SZJ. Ni pa vse tako črno kot bi se lahko razbralo iz uvodnika, saj ugotavljamo, da je SZJ vedno bolj prepoznaven v družbenem okolju, zlasti med nosilci javnih pooblastil in tudi v državnih dokumentih. Kot vsaka pravica, tudi pravica do tolmača ni kar dana na krožniku, ampak jo je treba najprej dobro poznati, potem pa si jo tudi izboriti. Brez naše aktivnosti se ne bo nič premaknilo samo od sebe. Prav zato vabim in želim spodbuditi tolmačice in tolmače k pisanju v naše glasilo: napišite svoje izkušnje, dobre ali slabe, podajte predloge, sodelujte – vedite, da pišemo svojo zgodovino! Na tem mestu naj dodam eno od na začetku omenjenih podrobnosti – ustvarili smo elektronsko pošto uredništva Ko govorijo roke prav za vas: urednistvo.zdruzenje@t-2.net

Naj zaključim z obvestilom, da bomo tudi letos pripravili strokovni posvet za tolmače lce za slovenski znakovni jezik. Na papirju že imamo nekaj idej o tem, katerih vsebin bi se tokrat lotili, lažje pa se bomo odločali, če tudi vi sodelujete s predlogi in zdaj, ko smo »ponosni« lastniki elektronskega naslova, je morda to prava priložnost, da ga tudi preizkusite.

STANDARDIZACIJA SLOVENSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA

v luči Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007-2011
III. posvet Zavoda Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik

Darja Holec

Zavod Združenje tolmačev od ustanovitve dalje vsako leto pripravi strokovni posvet o temi, ki je v tistem letu aktualna za področje prevajanja v slovenski znakovni jezik s poudarkom na delu in vlogi tolmača. Na tokratni izbor vsebine Standardizacija slovenskega znakovnega jezika je vplivalo več razlogov. Najprej je tu ozaveščenost skupnosti gluhih, katere člani in članice vedno bolj pogosto in odločno uveljavljajo pravice, ki jim gredo po Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika, kar po eni strani širi polje delovanja tolmačev, a po drugi viša zahtevnost in kakovost njihovih storitev. Tu gre še zlasti omeniti skupino študentov, ki se srečujejo tako s problemi uveljavljanja pravice do tolmača v izobraževalnem procesu kot s težavami prevajanja strokovne terminologije iz govornega jezika v znakovni jezik. Naslednja okoliščina, ki je vplivala na izbor teme so slušatelji in slušateljice tečajev slovenskega znakovnega jezika, ki se jih udeležujejo (in plačajo zanj) zaradi zelo različnih interesov in potreb, na katere je treba odgovoriti strokovno natančno in etično pošteno. In ne nazadnje so tu dileme tolmačev, ki se morajo znajti v najrazličnejših situacijah med zelo različno zahtevnimi subjekti in njihovimi pričakovanji. Ti terjajo bolj jasne in strokovno argumentirane mere za odločitve sprejete »zdaj in tu« in katerih posledice prevzemajo nase.

Ti in še drugi razlogi so narekovali strokovni službi Zavoda združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, da se je aktivno vključila v pripravo in izdelavo Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007-2011. Dosežek vloženega truda je zapisan v petih ukrepih sprejetih v Resoluciji. Prvič v zgodovini je v državnem dokumentu slovenski znakovni jezik enakopravno obravnavan s slovenskim jezikom. To je nedvomno velik uspeh, ki bo imel daljnosežne posledice na razvoj slovenskega znakovnega jezika, na izobraževanje tolmačev za slovenski znakovni jezik in na emancipacijo gluhe skupnosti.

Iz Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko

Ukrep:

Standardizacija slovenskega znakovnega jezika za gluhe - nosilca : Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ministrstvo za šolstvo in šport

Ukrep:

Sprejetje učnih načrtov za predmet slovenski znakovni jezik kot drugi jezik v zavodih za gluhe ter izbirni predmet v sre-

dnjih šolah za slišče mladino – nosilec: Ministrstvo za šolstvo in šport (Urad za razvoj šolstva)

Ukrep:

Skrb za nadaljnji razvoj in standardizacijo slovenskega znakovnega jezika – nosilca: Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo

Ukrep:

Popularizacija in učenje slovenskega znakovnega jezika (zlasti med družinskimi člani, znanci in prijatelji takih oseb) ter organizirano izpopolnjevanje tolmačev oz. prevajalcev za znakovni jezik – nosilci : Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Urad Vlade RS za informiranje, Svet za slovenski znakovni jezik

Ukrep:

Povečanje raznolikosti programskih vsebin, dostopnim slepim in slabovidnim ter gluhih in naglušnim – nosilci: Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Govorci in govorki so na posvetu predstavili različne pristope in stališča k obravnavani problematiki, izhajajoč iz zornega kota svojega delovanja in poklicne usmeritve. **Tanja Dular**, sekretarka na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve je v predavanju z naslovom Vse večja pomembnost znakovnega jezika v uradnih dokumentih našela državne in mednarodne dokumente, v katerih je omenjen znakovni jezik., s čimer se poudarja njegova veljava in se mu priznava vse elemente jezika. V zvezi s težavami gluhih študentov na univerzi pa je opozorila, da ta Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika tolmači preveč gramatikalno in obljubila, da bo Ministrstvo pripravilo ustrezno dodatno tolmačenje zakona.

Dr. Janez Dular, vodja sektorja za slovenski znakovni jezik na Ministrstvu za kulturo je v referatu naslovom Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko podal razčlenitev jezikovne politike v sprejeti resoluciji ter kaj ta politika prinaša razvoju slovenskega znakovnega jezika in kdo ter kako se lotiti izvajanja sprejetih ukrepov. **Dr. Stane Košir**, predsednik Sveta za slovenski znakovni jezik je nastopil z referatom Ocena uveljavljanja slovenskega znakovnega jezika v katerem je nanašal podatke o uporabi SZJ v javnih službah in v zasebnem segmentu (vavčerji). Ugotovil je, da se uporaba v javnih službah povečuje hitreje kot v drugih življenjskih situacijah,

verjetno zato, ker je število potencialnih stikov na tem področju zelo veliko (300.000). Med systemske probleme je uvrstil dejstvo, da je za razvoj SZJ zadolženih veliko institucij, neposredno in posredno, nobena od teh pa zanj nima javnega pooblastila. Zato se drobi skromen slovenski potencial, povečujejo se stroški ob premajhni transparentnosti rezultatov. **Dr. Andreja Žele**, ZRC SAZU je v predavanju z naslovom Kako nevsiljivo povezati znakovni jezik s pisnim sporočanjem zagovarjala stališče, da je nujno zastaviti vse strokovne napore v smislu, da bi nesliščim izboljšali in hkrati olajšali tudi pisno sporočanje, ne pa jim, navadno nezavedno, postavljali še dodatnih blokad. Učitelj slovenščine pri nesliščih učencih je postavljen pred učence istih mišljenjskih zmožnosti, kot jih imajo slišči, le da ukinjeni sporočanski slušni kanal zahteva bolj osmišljeno oziroma logično razlago s pomensko-skladenjskim izhodiščem, kar pomeni, da je pri opismenjevanju praktično uporabno smiselno izhajati iz predmetnosti in pojavnosti, ki jo enako dojemajo slišči in neslišči. **Ljubica Podboršek**, učiteljica SZJ, Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana je pod naslovom Raba slovenskega znakovnega jezika v šolah za gluhe in naglušne in v javnosti ter skrb za njegov nadaljnji razvoj opisala zgodovino uveljavljanja SZJ v Zavodu za gluhe in naglušne v Ljubljani ter predstavila leta 1989 uveden načrt Uvajanje znakovnega jezika v vzgojo, izobraževanje in usposabljanje slušno prizadetih v Sloveniji in njegove rezultate: projekt bilingvizma, projekt Šolski tolmač, Učbenik za SZJ, učni načrt za predmet SZJ v srednji šoli. SZJ se poučuje kot samostojen predmet od leta 2003 v srednji šoli Zavoda za gluhe in naglušne. **Jasmina Bauman**, direktorica Zavoda Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik je v predavanju Pomen standardizacije slovenskega znakovnega jezika uvodoma pojasnila pojem standardizacije kot ga opredeljuje Inštitut za standardizacijo:

Standardizacija je dejavnost vzpostavljanja usklajenih pravil in določil za ponavljajočo se uporabo, da se doseže optimalna stopnja urejenosti na danem področju. Dejavnost obsega predvsem procese priprave, izdajanja in uporabe standardov. Standardi so zapisani sporazumi, ki temeljijo na priznanih rezultatih znanosti, tehnike in izkušenj. Pripravljeni so z namenom doseči optimalne koristi za skupnost. Standardi pogosto napravijo življenje varnejše in manj zapleteno, izdelki in storitve postanejo učinkovitejši in ustrežnejši pričakovanjem uporabnikov. Standardizacija posega na vsa področja dela in življenja in ne pokriva le izdelavo tehničnih standardov, ampak posega tudi na področje delovanja tolmačev za SZJ.

Predstavljen je bil prvi poskus standardizacije SZJ, ki ga je Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik opravilo že leta 2002 ob izdaji prvega Multimedijskega praktičnega slovarja slovenskega znakovnega jezika za katerega je prejelo tudi Evropsko jezikovno priznanje. Za namen izdaje slovarja so bila določena zemljepisna področja raziskave (Ljubljana, Kranj, Krško, Koper, Nova Gorica, Maribor, Celje) iz katerih so sodelovali gluhi uporabniki, nadalje tolmači SZJ in strokovnjakinja s področja jezikoslovja. Izbrane skupine so zagotovile kredibilnost govornice gluhih, večine in spretnost tolmačev in strokovnost jezikoslovca. Prvi sklop standardizacije je bil namenjen poenotenju in zapisu dogovorjenih kretenj za posamezno besedo. Posebna pozornost je bila namenjena sopomenkam in posameznim besednim zvezam. Raziskovanje je bilo usmerjeno tudi na značilnosti SZJ, na preverjanje kako in v kolikšni meri so v znakovnem jeziku upoštewane osnovne sestavine sporočila: poskus ločiti/označiti uporabo glagolov, samostalnikov, pridevnikov in prislovov. Ugotoviti se je poskušalo tudi, kdaj se posamezne besede, glede na njihov splošni pomen, ki

si ga pridobijo z vlogo, ki jo opravljajo v določenem sporočilu kreta in kdaj se kretinjo opusti, kot npr. v naslednjih primerih povedi: »Igralci igrajo z igrali igro na igrišču« ali »Kuhar kuha prikuho v kuhinji.« Povprečno se prekretata dve besedi, vendar pa je važno ugotoviti, kateri dve besedi se mora prekretati, oziroma kateri dve besedi sta za smiselno sporočanja najvažnejši. Tovrstna ugotovitev bi nedvomno razrešila vprašanje, ali naj znakovni jezik dobesedno sledi zapisanemu oziroma govornemu sporočilu, oziroma kdaj in v katerih primerih je dovoljeno izpuščati kretinje za posamezne zapisane besede, a vendar ohraniti sporočilnost. Vendar, ali je za našete osnovne slovnične značilnosti, ki so bile zaznane pri izdelavi in zapisu slovarja mogoče z gotovostjo trditi, da je to standard, da so to standardizirana slovnična pravila SZJ. Verjetno ne. To so le rezultati izkušenj zaznanih pri izdelavi slovarja. Kajti primerjanje zapisanih slovničnih pravil SZJ v »Multimedijem praktičnem slovarju SZJ« s pravili v učbeniku za SZJ »Naučimo se slovenskega znakovnega jezika« avtoric Ljubice Podboršek in Katje Kranjc pokaže na nekaterih področjih razhajanja, na nekaterih pa skupne ugotovitve. V literaturi, ki obravnava SZJ se ponavlja trditev, da je SZJ jezik, ki ima svoja slovnična pravila in drugačno zgradbo kot slovenščina, pa vendar teh pravil ni nikjer možno prebrati oziroma so zgolj razmišljanja posameznikov, ki pa nimajo vrednosti standarda. Na področju SZJ so bile opravljene določene raziskave, katerih nekatere rezultate bo v prihodnosti možno zapisati kot standard. Vendar, kot ugotavlja Svet za slovenski znakovni jezik, kljub veliko opravljenega dela, na tem področju ni koordinacije oziroma koordinatorja, ki bi združil ali povezal različne institucije, ki se s tovrstno vsebino ukvarjajo, kar bi omogočilo standardizacijo SZJ.

V razpravi, ki je sledila predavanjem, so sodelovali člani gluhe skupnosti, tolmači za SZJ in gluhi učitelji SZJ, kateri so tvorno prispevali k sledečim zaključkom posveta:

Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko med ukrepe navaja tudi standardizacijo slovenskega znakovnega jezika in kot nosilca določa Ministrstvo za šolstvo in šport ter Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Za uresničitev tega ukrepa je potrebno na ravni države:

določiti koordinatorja vseh subjektov, ki obravnavajo SZJ čim prej izdelati besedišče, ki bo nadgradnja obstoječim slovarjem in na tej osnovi dogovoriti kretinje imenovati strokovno telo za standardizacijo slovenskega znakovnega jezika, ki ga bodo tvorili kredibilni predstavniki iz vrst uporabnikov (gluhe osebe), priznani ter verificirani strokovnjaki in tolmači za SZJ.

Gluhe osebe, tolmači in strokovnjaki z različnih področij so skupaj oblikovali zaključke posveta

Pomembna odlika naravnih jezikov je, da so tudi nosilci oblikovanja mentalnih procesov in človekove zavesti

Intervju z dr. Bojano Globačnik - Ministrstvo za šolstvo in šport RS

Darja Holec

Zamisel za intervju z dr. Bojano Globačnik se je porodila na posvetu ZTSZJ o standardizaciji slovenskega znakovnega jezika. Tako v nastopih predavateljev kot v razpravi se je pokazalo, da se s slovenskim znakovnim jezikom ukvarjajo različne skupine posameznikov, vendar pa rezultatov teh raziskav nihče v državi izvedensko ne ovrednoti. Z vidika strokovnosti raziskav SZJ je precej nenačrtnosti kljub Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika in kljub Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007-2011. Prav zadnja tudi določa Ministrstvo za šolstvo in šport kot enega izmed nosilcev skrbi za nadaljnji razvoj in standardizacijo slovenskega znakovnega jezika. Dr. Bojana Globačnik je zaposlena na Ministrstvu za šolstvo in šport, kjer dela na Direktoratu za vrtce in osnovno šolo. Njena delovna pristojnost so otroci in učenci s posebnimi potrebami, ki obiskujejo redne in segregirane šole in vrtce, sicer pa je strokovnjakinja za področje izobraževanja gluhih in naglušnih otrok.

1. Brkljajoč po spletnih straneh, ki se tičejo oseb z motnjo sluha vas najdemo na zelo različnih strokovnih panogah: pisali ste o bilingvističnem pristopu pri izobraževanju gluhih učencev, o polževem vsadku, nastopili ste na prvem slovenskem kongresu logopedov in še bi lahko naštevala. Menim, da ste med redkimi strokovnjaki s področja, ki ste se študijsko ukvarjali z zelo različnimi vidiki motnje sluha. Bi nam prosim predstavili vašo strokovno pot in poklicno kariero?

Po zaključeni diplomski takratne Pedagoške fakultete, kjer sem diplomirala iz logopedije sem se zaposlila v današnjem Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana. Tam sem bila zaposlena vse od leta 1975, skoraj polnih dvajset let. V letu 1978 sem diplomirala na takratni Defektološki fakulteti v Zagrebu, smer govor – sluh. Moja mentorica je bila prof. Dušanka Vuletić, tema naloge je bila: «Pogostost javljanja slovenskih glasov kot osnova za oceno artikulacije govora predšolskih otrok.» Delo v zavodu me je povezovalo predvsem z logopedsko obravnavo in obravnavo učencev in otrok, ki so obiskovali redne (običajne) šole in vrtce.

Od leta 1994 sem bila zaposlena v Uradu vlade RS za invalide in bolnike, kjer sem bila zadolžena za področje izobraževanja oseb z invalidnostjo. V tem času sem tudi sodelovala pri nastajanju Zakona o uporabi SZJ. V letu 2000 sem magistrirala na Studiorum Humanitatis, smer lingvistika govora in družbene komunikacije z nalogo: »Stališča Slovencev do slovenskega znakovnega jezika«. Mentor naloge je bil dr. Marko Stabej, komentor dr. Stane Košir. Od leta 2003 sem zaposlena na Ministrstvu za šolstvo in šport, delam na področju otrok s posebnimi potrebami. V letu 2006 sem doktorirala na prej omenjeni instituciji in smeri z nalogo: »Jezikovna identiteta pri osebah s polževim vsadkom«, mentorja sta bila dr. Vlasta Erdeljac in dr. Dubravko Škiljan, oba iz Filozofske fakultete v Zagrebu. S posebnim spoštovanjem se spominjam dr. Škiljana, ki mu je delo, skupaj z mojim očetom tudi posvečeno.

2. Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, sprejet novembra 2002, je vnesel precej načrtnost in reda na to področje, tako v pojmovnem smislu (opredelitev jezika, gluhe osebe, ipd.) kot tudi z vidika pristojnosti, dolžnosti in pravic. Zakon v drugem členu opisuje znakovni jezik takole: «Znakovni jezik je jezik sporazumevanja gluhih oseb oziroma naravno sredstvo za sporazumevanje gluhih oseb.» Vemo, da ste se v svoji magistrski nalogi ukvarjali s komunikacijo gluhih, posledično torej tudi z znakovnim jezikom. V članku Slovenski jezik in slovenski znakovni jezik (Defektologica Slovenica september 2002) pišete, da z jezikovnega stališča razlikovanje med naravnim in maternim jezikom ni potrebno. Lahko to pojasnite z vidika uporabe SZJ med gluhi?

Prvi korak k razmišljanju o naravnosti znakovnega jezika mora biti, da izkoreninimo tradicionalno, pomanjkljivo pojmovanje o strukturi in vlogi znakovnega jezika. Pogosto stališče, da znakovni jezik ni jezikovni sistem, temveč je le nekoliko bolj sofisticiran sistem gesture, znaki v njem pa so poenostavljeni in so zunanje označbe realnosti. Torej razlikovanje z vidika lingvistike med maternim in naravnim jezikom, je nepotrebno, saj se materni jezik opredeljuje kot znakovni sistem, ki se

ga posamezni govornik najprej nauči, ter je zanj najpogostejši način komunikacije. Temeljno spoznanje lingvistike je, da ima naravni jezik lastnost, da se z njim, v primerjavi z drugimi sistemi lahko sporazumeva na podlagi relativno omejenega glasovnega materiala in omejenega števila pravil, ki omogočajo neomejeno tvorbo morfemov in besed. Pomembna odlika naravnih jezikov pa ni le, da so sredstvo komunikacije, temveč tudi sredstvo kognicije, torej so tudi nosilci oblikovanja mentalnih procesov in človekove zavesti.

3. Če greva v življenje, na konkretne primere: kateri jezik je naravni jezik gluhega otroka v gluhi družini in gluhega otroka v slišči družini? In kateri za zmereno ali težje naglušnega otroka v gluhi družini in za otroka z enako motnjo sluha v slišči družini?

Vprašanje je v današnjem času zelo raznoliko. Vsekakor je naravni jezik gluhega otroka gluhih staršev znakovni jezik. Tudi v primerih otrok, ko dobijo vsadek kasneje, če so gluhi, je njihov naravni jezik znakovni jezik (ali boljše kretnja), ne glede na to po katerem pristopu so obravnavani. Z lingvističnega vidika je vsakemu gluho rojenemu otroku prvi jezik znakovni jezik, od okolja in ostalih postopkov pa je odvisno, kdaj in v kakšni meri vplivamo na spremembo njegove jezikovne identitete. Danes se to pogosto dogaja, prav zaradi zgodnjih operacij polžvevega vsadka. Pozabiti ne smemo, da ima le 10% gluhih otrok gluhe starše, vsi ostali se rodijo v sliščih družinah. Zato je tudi v Sloveniji uporabnikov slovenskega znakovnega jezika relativno malo.

4. V prej omenjenem članku govorite tudi o jezikovni kompetenci. Kaj jezikovna kompetenca za uporabnike SZJ, oziroma v jezikovnem sistemu SZJ?

Ob tem vprašanju najpogosteje pomislimo na temeljno gledanje na definicijo jezikovne kompetence, ki jo je postavil Noam Chomsky. Pri tem mislimo izrecno na uporabo pravil, ki se nanašajo na semantično, sintaktično in fonološko raven jezika. V primeru znakovnega jezika ima tudi ta vse te ravni jezika. Le da se na fonološki ravni pri glasovnem govoru sledita glas za glasom, pri znakovnem jeziku pa se ta proces dogaja sočasno. Fonološka raven je nadomeščena s položajem roke, izvedbo kretnje in gibanjem roke. Glede na to, da torej nimamo standardiziranega znakovnega jezika, je jezikovna kompetenca gluhih govorcev (uporabnikov znakovnega jezika) zelo raznolika. Najverjetneje pa je, da so tolmači večji oceniti, kateri govorci znakovnega jezika so bliže nekemu standardu.

5. V Sloveniji imamo, po vašem mnenju, slovenski znakovni jezik gluhih ali pogovorni jezik gluhih, ki ima povsem svoja slovnična pravila, ki niso enaka pravilom slovenskega jezika in znakovno podprt slovenski jezik, pri katerem se zborna izreka slovenskega jezika dopolnjuje s kretnjami. Znakovna podprta slovenščina je samo komunikacijski način, primeren v nekaterih jezikovnih položajih. SZJ pa je naravni jezik s svojimi zakonitostmi, ki jih ne moremo vrednotiti z normo »glasovne slovenščine«, ste me drugim zapisali v že prej citiranem članku. Ali je vprašanje standardizacije SZJ kakorkoli povezano z jezikovno kompetenco gluhih?

Dejansko se pojavlja v našem prostoru več oblik znakovnega jezika, kar se dogaja tudi na drugih jezikovnih področjih. Po-

membno je, da imamo v vidu znakovni jezik, ki so ga oblikovali gluhi sami in ima povsem svoja slovnična pravila, ki niso enaka pravilom besednega govora. Torej to je tisti enakovreden izrazni jezikovni sistem, ki velja kot besedni – verbalni jezik. V primeru, da bomo imeli gluhe osebe dobro opismenjene, bi po moji oceni, lahko uporabljali tudi besedno – podprt znakovni jezik, ki je prav tako oblika znakovnega jezika. Katero obliko bomo standardizirali je seveda stvar konsenza, nedvomno pa naj bi z vidika jezikovne politike bile to kretnje, ki so jih oblikovali gluhi, torej njihova sredina, gluha skupnost. S tega vidika tudi že ves čas izpostavljam pomen dvojezičnega izobraževanja gluhih, kar pomeni, da se gluha oseba uči dveh različnih jezikov sočasno, torej slovenskega znakovnega jezika, kot jezika manjšine in pisne oblike slovenskega jezika, ki ga uporablja večina. Učenje slovenščine poteka predvsem preko usvajanja branja in pisanja. Skandinavci so na tem področju v Evropi naredili največ.

6. Standardizacija SZJ je nujnost, katere uresničitev je pospešil prav Zakon o uporabi SZJ, ki je med drugim sprožil in omogočil uporabo SZJ na zelo razno-terih življenjskih področjih gluhih oseb, v zadnjem času še zlasti v akademski sferi. Vprašanje za milijon dolarjev je, če si dovolim malo hudomušnosti, kdo, kje in kako se je lotiti? Praksa kaže, da se s to nalogo ad hoc ukvarja kar nekaj skupin, izsledki teh dognanj so različni in predvsem niso evalvirani. Kot da gre za bitko za prestiž, življenje pa terja konkretne odgovore v konkretnih situacijah, teh pa ni! Imate predlog?

Dejansko vidim potrebo po zapisu nekih jezikovnih standardov tudi na tem področju. Pa ne le samo zaradi gluhih, temveč tudi zaradi gluho – slepih oseb in drugih oseb z različnimi primanjkljaji, ovirami in motnjami, ki bi jim s pomočjo znakovnega jezika omogočili večjo socialno vključenost in kakovost življenja. Žal je vaša ugotovitev točna, da se težko poenotimo in združimo moči za uresničitev cilja. Delovanja strokovnega sveta za SZJ ne spremljam, vendar menim, da je pristojen tudi za iskanje rešitev v tej smeri. Sredstva je za začetne študije, v kolikor še niso narejene, mogoče iskati tudi v okviru evropskih razpisov, kjer so tudi te vsebine prisotne. Seveda pa brez velikih naporov in zanesenosti posameznikov ne bo učinka.

7. V Zavodu za gluhe in naglušne v Ljubljani so izvedli projektno obliko dvojezičnega izobraževanja gluhih, torej so uporabljali dva povsem samostojna jezikovna sistema. Vprašanje je, kateri znakovni jezik je bil uporabljen v tem projektu ter ali je z vidika razvoja SZJ ta projekt dal kakšne rezultate, kdo jih je spremljal in kako so bili ovrednoteni.

Kot mi je znano, je projekt vodil in evalviral Zavod RS za šolstvo in je bil v devetdesetih dejansko napredno dejanje. Dobil je tudi priznanje, kot inovacija na področju invalidskega varstva, kot učinkovit pristop k učenju jezika. V tem primeru sicer ni bil uporabljen dosleden bilingvalni pristop po skandinavskem pristopu, vendar je bila to odločitev v pravo smer.

8. Uvajanje predmeta SZJ je po mojem mnenju pravica vseh gluhih otrok v šolskem sistemu, ne samo v ljubljanskem zavodu. Kako se SZJ uvaja v Zavodu za sluh in govor Maribor in Centru za korekcijo sluha in govora Portorož?

Kolikor poznam prakso se dejansko znakovni jezik v največji meri uveljavlja v ZGN Ljubljana. Menim, da je za tako malo državo kot je Slovenija na nek način pozitivno, da imamo v pristopanju k usvajanju govora in jezika v državi raznoliko prakso. Zavedati se moramo, da je gluhih otrok zaradi znanih dejstev, vsako generacijo manj. Večjo pomanjkljivost vidim predvsem v pomanjkanju evalvacije posameznih pristopov, ki bi nakazale najboljše smeri obravnave.

9. Iskrena hvala za vaše odgovore in želim vam še veliko uspeha v vaši nadaljnji strokovni poti. Imate morda še

kakšno sporočilo, pomisel, rek ali nasvet, ki bi bil dobrodošel tolmačem za slovenski znakovni jezik?

Menim, da je na tem področju narejen kakovosten premik in da smo lahko z njim zadovoljni. Kot nam je znano Avstrija, ki je na nekaterih področjih pred našo državo, je šele v letu 2007 sprejela zakon o znakovnem jeziku. Zavedati se moramo, da je naš jezikovni prostor majhen.

Ob koncu bi predlagala, da se članki s to vsebino večkrat objavljajo v medijih, ter da razmišljate o tem, da bodo vaši uporabniki postopno tudi druge ciljne skupine. Vedno poskušam razmišljati v smeri razvijanja manjše evalvacije znotraj vašega dela. Za dosedanje delo vam grede vse pohvale.

Uveljavljanje zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika v letu 2007

Jasmina Bauman

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika je v veljavi od novembra 2002, medtem ko se je v praksi pričel izvajati s sprejemom Tarife za tolmače slovenskega znakovnega jezika marca 2004.

AKTIVNOST SVETA ZA SLOVENSKI ZNAKOVNI JEZIK V LETU 2007

Podrobnejše besedilo o uresničevanju nalog, določenih v 24. členu Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika v letu 2007 smo poslali Vladi RS v obliki Poročila o delu Sveta za slovenski znakovni jezik, medtem ko ta prispevek beleži le nekaj bistvenih točk.

V letu 2007 je imel svet dve redni seji, na katerih se je seznanil oziroma sklepal o naslednjih vsebinah:

- obravnaval in sprejel je poročilo o delu Sveta za slovenski znakovni jezik v letu 2006;
- obravnaval in sprejel je Poročilo o uveljavljanju Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika za obdobje od 1.1. do 31.12.2006;
- obravnaval in sprejel je Poročilo o uveljavljanju Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika za čas od 1.1. do 31.10.2007 v katerem med drugim prikazuje podatke o številu izdanih odločb o pravici do uporabe slovenskega znakovnega jezika, evidenci opravljenih ur tolmačenja in o spremljanju dinamike pridobivanja certifikatov;

- seznanil se je z Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007-2011, ki je bila sprejeta maja 2007 in ki prvič vključuje tudi cilje in ukrepe o slovenskem znakovnem jeziku;

- seznanil se je s pozivom MDDSZ k posredovanju morebitnih predlogov in dopolnitev Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika;

- glede določil Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika je svet bil seznanjen z različnim tolmačenjem posameznih institucij o uresničevanju pravice gluhih do tolmača;

- zaradi različnih interpretacij je dal pobudo MDDSZ za izdelavo podzakonskih aktov v smislu operacionalizacije enajstege in drugega odstavka 12. člena Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika;

- posredoval je tudi dopis Ministrstvu za pravosodje o zagotavljanju pravice gluhih do tolmača v različnih postopkih pred sodišči, a žal ni prejel nikakršnega odgovora;

- ugotovil je ignorantski odnos nacionalne televizije Slovenija do gluhih oseb, saj jim ne zagotavlja pravice do tolmača, kljub pozivom različnih institucij;

- posredoval bo zaključke decembra 2007 organiziranega posveta o standardizaciji slovenskega znakovnega jezika;

- seznanjen je bil o rednem informiranju ZDGNS in društev gluhih in naglušnih Slovenije o uveljavljanju pravice gluhih do tolmača, ki ga izvaja služba združenja;

- obveščen je bil o težavah gluhih študentov pri uveljavljanju pravice do tolmača v izobraževalnem procesu

EVIDENCA GLUHIH OSEB, KI JIM JE BILA IZDANA ODLOČBA PO ZAKONU O UPORABI SZJ

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika nalaga centrom za socialno delo vodenje evidence gluhih oseb, katerim so bile izdane odločbe po zakonu. Centri za socialno delo vodijo tovrstne razvide le za svojo rabo, zato je Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik vzpostavilo centralno evidenco vseh izdanih odločb za območje celotne države, saj ocenjujemo, da je skupno število upravičencev eden izmed pomembnih podatkov za kakršno koli nadaljnje načrtovanje dejavnosti. Iz naše evidence je razvidno, da je do 31.12.2007 prejelo odločbo o pravici gluhih oseb do uporabe znakovnega jezika skupno 853 upravičencev, ki so po posameznih območjih razdeljeni kot sledi iz tabele:

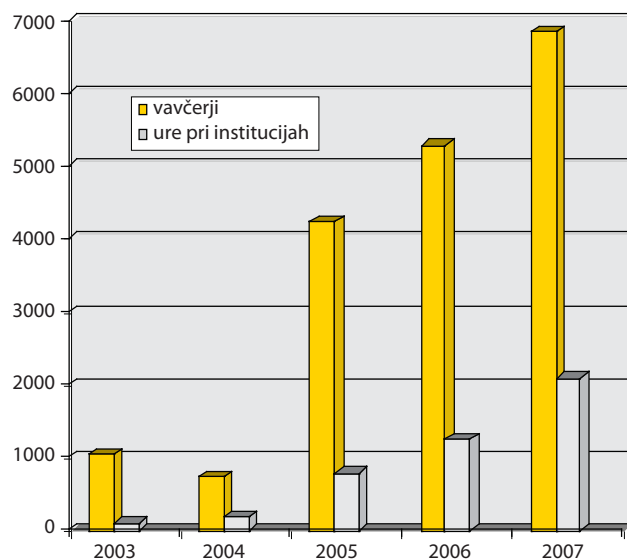
Območje	Število gluhih oseb
Dolenjska	42
Gorenjska	103
Ljubljana z okolico	293
Posavje, Celje, Velenje, Koroška	142
Prekmurje	31
Severna primorska in Koper	117
Štajerska	125
Skupaj	853

Status dijaka ali študenta ima 55 oseb.

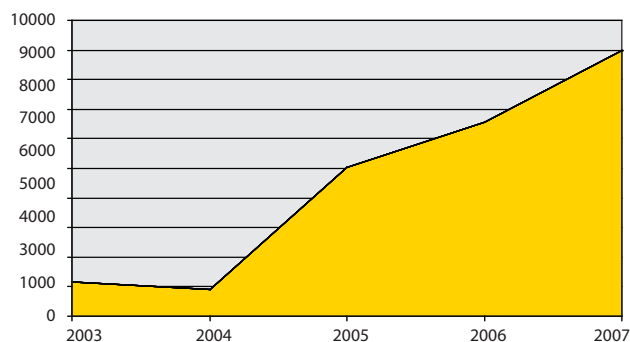
EVIDENCA OPRAVLJENIH UR TOLMAČENJA

Iz evidence storitev je razvidno, da se potreba po tolmačih med gluhih upravičenci povečuje. Tako je bilo do 31.12.2007 opravljenih skupaj 8.968 ur, od tega 6.868 ur plačanih z vavčerjem in 2.100 ur, katerih plačniki so različne institucije. Primerjalno gledano je bilo v letu 2007 za 37 % več opravljenih ur kot v letu 2006. V primerjavi z letom 2006 je bilo porabljenih 29,5% več vavčerjev in 67% več ur tolmačenja v javnih institucijah.

PRIMERJAVA Z LETOM 2003, 2004, 2005, 2006 IN 2007

PRIKAZ OPRAVLJENIH UR TOLMAČENJA OD LETA 2003 DO LETA 2007

Graf prikazuje vse večjo potrebo po storitvah tolmačenja, saj je v prvem letu po sprejetju zakona bilo opravljeno 1.151 ur. Težnja naraščanja se kaže iz leta v leto in v lanskem letu je bilo opravljenih skupaj 8.968 ur.

Tarifa o plačilu storitev tolmačenja določa, da tolmači lahko opravljajo tolmačenja bodisi kot samostojni podjetniki, bodisi na podlagi podjemne pogodbe, sklenjene z združenjem. Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik ima kot javno pooblastilo tudi nalogo voditi evidenco storitev. Samostojni podjetniki pa posredujejo račune za opravljene storitve direktno plačniku storitve, zato razvid storitev ni popoln in zajema le storitve na podlagi računov, ki jih je izstavilo združenje. Tako tudi v naslednjih razpredelnih niso zajeti podatki samostojnih podjetnikov zato, ker ti posredujejo združenju evidenco opravljenih ur skupaj in ne po posameznih elementih.

Na ta problem smo opozorili MDDSZ z namenom, da se vzpostavi natančnejša evidenca storitev tolmačenja tudi za samostojne podjetnike bodisi z dopolnitvijo besedila tarife ali z navodili, ki bi jih izdalo MDDSZ, vendar dokončnega dogovora še nismo dosegli.

ŠTEVILO UR TOLMAČENJA PO OBMOČJIH UPORABNIKOV V LETU 2007*

	vavčerji	javne institucije	SKUPAJ
DO	288	103	391
GO	225	20	245
LJ	1149	216	1359
PCVK	489	240	729
PR	205	4	209
SPK	223	47	270
ŠT	310	47	357
Skupaj	2889	677	3560

* podatki ne zajemajo evidence tolmačenje s.p.; v vsoto ni všteto še 78 ur tolmačenja, ki so bila opravljena na kongresih, prireditvah ipd.

ŠTEVILO UR TOLMAČENJA NA UPORABNIKA V LETU 2007*

Območje	Št.ur	Št. uporabnikov	Št. ur/ uporabnika
Dolenjska	391	42	16,4
Gorenjska	245	103	2,4
Ljubljana z okolico	1359	293	4,6
PCVK	729	142	5,1
Prekmurje	209	31	6,7
SPK	270	117	2,3
Štajerska	357	125	2,9
Skupaj	3560	853	4,2

* ni všteto tolmačenje s.p.

ŠTEVILO UPORABNIKOV NA TOLMAČA V LETU 2007

Območje	Št. uporabnikov	Št. tolmačev	Št.upor./ tolmača
Dolenjska	42	3	14
Gorenjska	103	3	34,30
Ljubljana z okolico	293	18	16,27
PCVK	142	5	28,40
Prekmurje	31	1	31
SPK	117	4	29,25
Štajerska	125	4	31,25
Skupaj	853	38	22,45

OBREMENITEV TOLMAČEV PO OB MOČJIH V LETU 2007

Območje	Št.ur tolmačenja	Št. tolmačev	Št.ur/ tolmača
Dolenjska	367	3	122,33
Gorenjska	1174	3	391,33
Ljubljana z okolico	3929	18	218,28
PCVK	1022	5	204,40
Prekmurje	197	1	197
SPK	436	4	109
Štajerska	1843	4	460,75
Skupaj	8968	38	236

DINAMIKA PRIDOBIVANJA CERTIFIKATA

V letu 2007 so bili objavljeni na spletni strani www.ric.si štiri izpitni roki za preverjanje znanja in spretnosti za pridobitev certifikata NPK tolmač/ica za SZJ, in sicer 07.03.2007, 09.05.2007, 26.09.2007 in 14.11.2007. Do konca leta 2007 je bilo v register tolmačev, ki ga vodi MDDSZ, vpisano 38 tolmačev.

TOLMAČI/TOLMAČICE SZJ S CERTIFIKATOM PO REGIJAH

Regija	Štev. tolmačev/ tolmačice 2006	Štev. tolmačev/ tolmačice 2007
Dolenjska	2	3
Gorenjska	3	3
Ljubljana z okolico	16	18
Posavje, Celjsko, Velenjsko in Koroško območje (PCVK)	4	5
Prekmurje	1	1
Severna Primorska in Koper (SPK)	2	4
Štajerska	4	4
Skupaj	32	38

UGOVOR V ZVEZI S KAKOVOSTJO IZVAJANJA STORITVE TOLMAČENJA

MDDSZ nam je posredovalo soglasje pristojne ministrice za invalidsko varstvo k Pravilniku o disciplinski odgovornosti. Na podlagi veljavnega pravilnika smo sklicali prvo sejo disciplinske komisije, ki je izmed članov izvolila predsednico disciplinske komisije. Na isti seji so bile obravnavane pritožbe zoper kakovost tolmačenja, ki so prispеле pred veljavnostjo pravilnika, zaradi česar je disciplinska komisija sprejela sklep, da se pritožbe brezpredmetne, o čemer so bili obveščeni tako pritožbeniki kot posamezni tolmači, zoper katere je bila podana pritožba.

OSTALE AKTIVNOSTI

V okviru izobraževalne dejavnosti smo organizirali začetni in nadaljevalni tečaj znakovnega jezika za dve skupini, ki potekata tedensko vsak torek in četrtek popoldan v prostorih Zavoda. Organizirali in izvedli smo tudi tri strokovna srečanja predavateljev, ki sodelujejo v programu usposabljanja tolmačev za pridobitev NPK.

Strokovni delavki Zavoda sta se udeležili seminarja ZDGNS na temo Obravnava predlogov novih zakonov in standardnih pravil za izenačevanje možnosti invalidov za gluhe in naglušne. Strokovna sodelavka se je udeležila seminarja o upravljanju z dokumentarnim gradivom ter seminarja priprave na strokovni izpit iz področja socialnega varstva. Udeležili smo se tudi posveta o nacionalni poklicni kvalifikaciji v organizaciji Republiškega izpitnega centra. Sodelovali smo tudi na dnevih Socialne zbornice v Portorožu.

Na področju mednarodnega sodelovanja smo bili aktivni na letni skupščini EFSLI, kjer je predsednica Darja Fišer predstavila svoj referat. Za dve predstavnici iz Zveze gluhih in naglušnih Makedonije, ki so obiskale Ljubljano, smo pripravili informacije o naših strokovnih podlagah za urejanje pravice gluhih do tolmača. Udeležili smo se tudi kongresa gluhih v Madridu.

Pripravili in izvedli smo sestanek s predsednikom ZDGNS Francem Planincem o morebitnih spremembah ZUSZJ. Na sestanku je bilo ocenjeno, da je zakon zadovoljiv ter da pripomb, ki

so prispele s strani društev ni možno upoštevati oziroma so že zajete v posameznih členih ali pa po svoji vsebini ne sodijo v določila zakona. Udeležili smo se prvega sestanka o razvoju slovenskega znakovnega jezika na ZDGNS. Navzoči smo bili na proslavi Mednarodnega dneva gluhih v Velenju. Na povabilo DGN Murska Sobota smo članom društva tolmačili Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika ter postopek uveljavljanja pravice do tolmača.

Na poziv MDDSZ smo posredovali predloge k Resoluciji o nacionalni jezikovni politiki. Ob pregledu sprejete resolucije z veseljem ugotavljamo, da so naše pripombe v večini primerov upoštevane, kar pomeni, da smo uspeli prepričati pristojne o pomembnost znakovnega jezika, ki pridobiva na veljavnosti in se postavlja ob bok slovenskemu jeziku.

Za kanal A in za spletno televizijo ZDGNS smo izvedli intervju o zakonski pravici gluhih do tolmača za slovenski znakovni jezik.

Sodelovali smo na razpisu Ministrstva za kulturo skupaj z Zavodom za gluhe in naglušne Ljubljana s projektom, ki prikazuje diskriminacijo znakovnega jezika. Za omenjeni projekt smo dobili odobreno 800 EUR. ideja

Na spletni strani združenja smo sproti obveščali vse zainteresirane o pomembnejših dogodkih z našega področja in o tolmačenjih glede pravice do tolmača v posameznih postopkih. O tem smo sproti obveščali tudi vsa društva gluhih in naglušnih ter ZDGNS. Decembra smo objavili prvo številko glasila Ko govorijo roke v elektronski obliki.

Z desne: Dr. Stane Košir, predsednik sveta za SZJ na seji, ki je potrdila poročilo o Uveljavljanju zakona o uporabi SZJ

Problematika nedoslednosti izvajanja zakona

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika je v veliki meri zaživel na različnih področjih. Poznavanje zakona se med javnimi ustanovami veča, na kar kaže ugotovitev, da število opravljenih ur v javnih institucijah hitreje narašča kot število porabljenih vavčerjev, saj je v letu 2007 naraslo kar za 67% v primerjavi z letom 2006. Kljub temu pa je potrebno izpostaviti naslednja področja, kjer je zaslediti največ težav oziroma nedoslednosti pri uresničevanju zakona.

Univerzitetno izobraževanje

Gluhim študentom je še vedno kršena zakonska pravica do tolmača v času izobraževanja. O teh težavah je Svet za slovenski znakovni jezik opozoril Univerzo v Ljubljani, ki kljub temu, da je leta 2005 priznala gluhim študentom pravico do tolmača ves čas izobraževanja in da stroške tolmačenja krije posamezna članica, je to svoje prvotno mnenje v letu 2007 spremenila in odobrava gluhim študentom tolmača ter kritje stroškov zanj le ob vpisu in v podobnih situacijah. O tej problematiki smo obvestili Ministrstvo za visoko šolstvo in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter zaprosili za skupni sestanek z namenom, da odpravimo neskladje tolmačenja zakonskih določil, kajti stališče MDDSZ je, da morajo posamezne fakultete gluhim študentom zagotoviti tolmača ves čas študijskega programa ter prevzeti tudi stroške.

Postopki pred sodiščem

Opaziti je neenotno prakso pri zagotavljanju tolmača v civilnih postopkih pred sodiščem. Tolmači, ki tolmačijo gluhim osebam v civilnih postopkih kot so dedovanje, zapuščinske obravnave in podobno, so nas opozorili, da sodniki različno tolmačijo določila zakona. Tako nekateri priznajo stroške tolmača, medtem ko jih drugi zavračajo z naslednjimi argumenti: da je gluha oseba sama angažirala tolmača (v praksi je temu res tako, da gluhe osebe ob različnih pozivih same angažirajo tolmača v izogib zavlačevanja postopkov, saj sodišča domnevno niso seznanjena, da je stranka v postopku gluha oseba in da lahko postopek spremlja le s pomočjo tolmača), da gluhi osebi lahko tolmači kdo od svojcev, ki obvlada znakovni jezik, da je možno z gluho osebo komunicirati pisno in da je prisotnost tolmača nepotrebna. Glede na tako različna tolmačenja določil zakona s strani sodnikov smo pisno prosili Ministrstvo za pravosodje za mnenje, a žal odgovora nismo prejeli.

Na policijskih postajah

Različno prakso pri uresničevanju zakona zasledimo tudi pri postopkih na policijskih postajah. Nekatere policijske postaje razlagajo določila zakona tako, da je prisotnost tolmača možna le v primeru, če ga naroči policijska postaja ter da stroške tolmača krijejo le tistim tolmačem, s katerim imajo sklenjene avtorske pogodbe. Na nedoslednost smo že opozorili Generalno policijsko postajo s pojasnilom, da Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika določa opravljanje storitev tolmačenja osebam, ki so si pridobile certifikat in so vpisane v register tolmačev, ki ga vodi MDDSZ. Prav tako smo jih opozorili, da po mnenju MDDSZ tolmačenje ni avtorsko delo ter da Tarifa za plačilo storitev tolmačenja določa način izvajanja tolmačenja.

Standardizacija SZJ

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika nalaga Svetu za slovenski znakovni jezik pri Vladi RS skrb za razvoj SZJ ter skrb za uveljavljanje in enakopravnost znakovnega jezika, Zavodu Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik pa kot nalogo razvoj slovenskega znakovnega jezika, vendar pa ne kot javno pooblastilo. Na posvetu z naslovom Standardizacija slovenskega znakovnega jezika, ki smo ga organizirali decembra 2007, smo z zadovoljstvom ugotovili, da Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007-2011 vsebuje ukrepe in cilje za SZJ ter določa kot nosilce na tem po-

dročju posamezna ministrstva. Pokazalo se je, da je v Sloveniji več nepovezanih skupin, ki se izolirano trudijo za razvoj slovenskega znakovnega jezika. Skupine so kadrovsko zelo raznolike. Njihovih načrtov ne poznamo, prav tako ne rezultatov njihovega dela. Verjetno se zato drobi skromen slovenski kadrovski potencial na tem področju in povečujejo se stroški ob premajhni transparentnosti rezultatov. Odkrilo se je tudi, da na osnovni šoli za gluhe učence slovenski znakovni jezik ni samostojni predmet, pač pa šele v prvem letniku srednje šole. Ta in še nekatera druga dejstva so prispevala, da so na posvetu navzoči tolmači za slovenski znakovni jezik, gluhe osebe, učitelji SZJ in drugi strokovnjaki sprejeli sledeče zaključke:

- nujno je določiti koordinatorja vseh subjektov, ki obravnavajo SZJ
- čim prej izdelati besedišče, ki bo nadgradnja obstoječim slovarjem in na tej osnovi dogovoriti kretnje
- imenovati strokovno telo, katerega bodo sestavljali kreditilni predstavniki iz vrst uporabnikov (gluhe osebe), priznani in verificirani strokovnjaki in tolmači za SZJ, katerega naloga bo standardizacija slovenskega znakovnega jezika

Z leve: Zdenko Tomc, Frida Planinc, Meri Möderndorfer, Ljubica Podboršek, tolmačica Natalija Waschl in dr. Janez Dular na seji sveta za SZJ marca 2008

Tečaji slovenskega znakovnega jezika

Darja Holec

Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik med drugimi nalogami izvaja tudi izobraževalno dejavnost.. Organizira 40-urne začetne in nadaljevalne tečaje SZJ in program usposabljanja za tolmače slovenskega znakovnega jezika kot pripravo za opravljanje izpita za pridobitev certifikata za tolmača/ico slovenskega znakovnega jezika. Program usposabljanja traja celo šolsko leto, pouk pa poteka ob vikendih. K temu zadnjemu se uvršča še svetovanje kandidatom pred postopkom certificiranja

Trenutno potekata začetni in nadaljevalni tečaj. Na vprašanje, kateri so razlogi, da so se odločili za učenje SZJ, so odgovori tečajnikov in tečajnic potrdili vrednost in smiselnost organiziranja tovrstnega usposabljanja, ne zgolj zaradi povsem praktičnih ciljev pridobivanja novega znanja, ampak tudi zaradi širjenja informacij o posebnih potrebah gluhih in utrjevanja demokratičnih načel ter strpnosti v slovenski družbi. Te vrednote je pomembno spoznati in jih negovati, kajti prav vsak napor k večji strpnosti in uveljavljanju demokracije prispeva k bolj zadovoljni in uspešnejši družbi za vse, k družbi v kateri ne bo nihče izključen.

Snježana, vzgojiteljica v vrtcu, obiskuje nadaljevalni tečaj: »Zanima me kultura gluhih, kako se gluhi znajdejo v vsakdanjem življenju. V osnovni šoli smo imeli oddelke za učence

s posebnimi potrebami in ta izkušnja me je pripeljala do razmišljanj o življenju gluhih med nami. Pri učenju SZJ mi največ težav povzroča dejstvo, da se ene kretnje uporablja za veliko različnih besed, kar je za nas slišče nemajhna ovira v sporazumevanju z gluhihimi.«

Roman, študent matematike in fizike, slušatelj nadaljevalnega tečaja: »Osnovne kretnje poznam že iz družinskega okolja, tudi svet gluhih mi ni tuj. Sedaj se učim standardizirane kretnje, ker želim postati tolmač slovenskega znakovnega jezika. Včasih je nekatere gluhe osebe zelo težko razumeti in tu je v oporo predvsem poznavanje čim več kretenj ter vaja v sporazumevanju z gluhihimi.«

Maja, študentka jezikoslovja na Filozofski fakulteti, začetni tečaj SZJ: »O slovenskem znakovnem jeziku sem prvič slišala na predavanju Ljubice Podboršek, ki ga je imela za nas študente. Me je zelo pritegnilo in zato sem se odločila, da se vpisem na tečaj. Vpisala se bom tudi v nadaljevalnega.«

Mateja, vzgojiteljica v vrtcu, začetni tečaj: »Partnerjeva mama je gluha in želela sem spoznati svet tišine. Seveda si želim tudi pridobiti sposobnost sporazumevanja z gluhihimi in zato se bom udeležila tudi nadaljevalnega tečaja.«

Zdenka in Marjan, starša gluhe hčere, začetni tečaj: Midva sva dobila gluhega zeta in si seveda želiva čim bolj harmonično družinsko okolje, k čemur nedvomno prispeva tudi dobra komunikacija med člani. Zadnjič, ko je zazvonil zvonec na vhodni vratih sem z eno kretnjo lahko zetu pokazala, da naj odpre vrata in stvar je bila opravljena hitro. To je zelo praktično in ekonomično. »

Tečaja SZJ vodi **Meri Möderndorfer**. S poučevanjem SZJ se ukvarja že vrsto let, pravzaprav je tečaje vodila od že od samega začetka, ko je Zveze društev gluhih in naglušnih organizirala seminarje gestikulacije, kot se je takrat reklo slovenskemu znakovnemu jeziku. Z leti si je pridobila mnogo izkušenj, znanj in spoznanj o poučevanju SZJ v najrazličnejših oblikah, za najrazličnejše slušatelj/ice in za najrazličnejše motive. Kot gluha oseba je zagotovo neprecenljiva in kompetentna avto-

riteta za področje SZJ, pa vendar bi včasih potrebovala tudi širšo, interdisciplinarno strokovno oporo pri reševanju nekateri jezikovnih problemov, ki so pogosto rezultat hitrih sprememb na vseh področjih sodobne družbe.

Meri Möderndorfer med svojimi študenti

»Poučevanje jezika gluhih v obliki tečajev je bil zame velik iz-ziv«, poudari Meri. »To ni enostavno rokohitrsko delo, ampak moraš imeti tudi smisel za razlago in ogromno dobre volje, predvsem pa tečajnike vzpodbujati. Za ljudi, ki ne poznajo sveta tišine, a so naenkrat soočeni z njim, zna to biti zanje nekakšen šok., tudi zato, ker jih uči gluha oseba. Ne vem več, koliko skupin sem imela v teh letih dela, vem pa, da smo se skupaj, drug od drugega veliko naučili. Eni so neverjetno hitro sprejeli znanje, drugi bolj počasi, a vsi so imeli isti cilj, priti do osnovnega znanja jezika. Nekateri so se odločili nadaljevati učenje v šoli za tolmače. Vsak je vedel zase koliko in kako daleč lahko pride. O teh mladih tečajnikih imam samo naj-

boljše mnenje, tudi zato, ker smo se lepo razumeli in se skupaj učili.

ZZTSZJ nudi najboljše pogoje za delo, a za poučevanje se moraš znati sam in pripraviti program. Poleg prijetnega dela doživljam tudi precej težav in nerodnih situacij. Vsi tečajniki dobijo tudi CD ZJ od Združenja, nekateri si priskrbijo še učbenike SZJ s strani Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana in vmes je moja malenkost, z mojim naravnim jezikom, ki ga uporabljam vse življenje. Razlik v prikazovanju znakov je precej, a vselej poudarjam, da je vse prav, ker gre za dialekt, mogoče celo za nove kretnje z ozirom na menjavanje generacij. Še najtežje je, ko je veliko slovenskih besedišč brez imena v znakovnem jeziku. Skrajni čas je že, da se vsi, ki želimo resnično zdrav in enoten SZJ, usedemo za zeleno mizo in se dokončno dogovorimo za skupni projekt, vse za dobro gluhih. »

»Poučevanje jezika gluhih ni enostavno rokohitrsko delo«, trdi Meri

Iz prakse za prakso

Odgovor pripravila: Jasmina Bauman

Vprašanje: kako obračunati urno postavko tolmača za SZJ takrat, ko prevaja skupini gluhih na nekem zasebnem dogodku, na primer na izletu, ki je voden s turističnim vodnikom? Ali je tolmač plačan z enim vavčerjem po urah ali pa morajo vsi udeleženci oddati vavčer za vse ure prevajanja?

Zahvaljujem se vam za to vprašanje, saj je ravno pri tolmačenju več gluhih osebam še veliko nejasnosti kljub temu, da smo tovrstna pojasnila posredovali že večkrat.

Način obračunavanja stroškov tolmačenja skupini gluhih oseb določa 6. člen Tarife za tolmače slovenskega znakovnega jezika, ki pravi: *Tolmač, ki v isti zadevi tolmači več gluhih osebam hkrati, lahko uveljavlja stroške tolmačenja samo enkrat.* Tolmač, ki isti dan v istem kraju tolmači eni ali več gluhih osebam v času, ki je krajši od časa, ki ga porabi za prevoz iz

kraja njegovega bivanja do kraja tolmačenja, je upravičen le do enkratnega povračila potnih stroškov.

Kaj to pomeni v praksi? Predvsem izleti, družinska srečanja kot so poroke, praznovanja rojstnih dni ipd., so dogodki, kjer je tolmač praviloma ves čas prisoten, a je čas tolmačenja nedoločen. Zato v teh primerih svetujemo gluhih osebam, da se pred dogodkom dogovorijo s tolmačem za neko povprečno število ur tolmačenja. Na ta način se izognejo vsem morebitnim kasnejšim zapletom ter očitkom, saj tolmač ni ves čas tolmačil.

Če se tovrstnega dogodka udeleži več gluhih oseb istočasno, je tolmač upravičen do kritja stroškov za dogovorjeno število ur tolmačenja. To ne pomeni, da dobi od vsakega udeleženca pripadajoče število vavčerjev, ampak se udeleženci med seboj dogovorijo, kdo od prisotnih bo za kritje stroškov tolmačenja posredoval svoje vavčerje. Poglejmo, kaj to pomeni na primeru: če tolmačenje traja 4 ure in je prisotnih 5 gluhih oseb, se bodo 4 gluhe osebe med seboj dogovorile, kdo bo za kritje stroškov tolmačenja posredoval svoj vavčer in bo tolmač prejel 4 vavčerje. Če pa je primer, da tolmačenje traja 4 ure in sta prisotni dve gluhi osebi, je priporočljiv dogovor med gluhih osebama, da vsaka posreduje dva vavčerja. Nedopustno in v nasprotju s tarifo pa je, da bi tolmač od vsake prisotne gluhe osebe zahteval enako število vavčerjev (4 ure tolmačenja, prisotni dve gluhi osebi in da bi vsaka dala tolmaču 4 vavčerje).

Prav tako je tudi s kritjem potnih stroškov. Tolmač si jih v tem primeru obračuna le enkrat.

EFSLI na kratko

Iz angleščine prevedla: Darja Fišer

Konferenca Evropskega sveta

19. –21. 09. 2007 je Evropski svet organiziral konferenco na visokem nivoju v zvezi z Akcijskim planom za invalide v letih 2006 – 2015 (Disability Action Plan 2006-2015). Konferenca je bila v Zagrebu. Konference se je udeležila tudi predsednica EFSLI, Maya de Wit.

Na konferenci so diskutirali o Zagrebški deklaraciji, v kateri so zapisane podrobnosti, ki jih mora sprejeti evropski parlament, da bi se izboljšalo sledenje ciljem Akcijskega načrta za invalide. Deklaracija ni obvezujoč dokument, vendar se lahko uporabi pri sledenju ciljev na tem področju.

Več o tem je mogoče prebrati na strani EFSLI www.efsl.org, v rubriki News.

Ob tej priložnosti so imeli možnost ogledati si Dodir, hrvaško organizacijo za gluho slepe. Dodir je bil v zadnjih letih zelo uspešen pri sodelovanju z evropsko vlado, ki podpira njihovo delo. Imajo širok spekter dejavnosti, ena od sestavnih delov pa je tudi izobraževanje in usposabljanje tolmačev znakovnega jezika in zagotavljanje storitve tolmačenja za gluhoslepe.

25 letnica SASLI

SASLI (Scottish Association MF Sign Language Interpreters), škotsko združenje tolmačev za znakovni jezik je oktobra 2007 praznovalo 25. obletnico delovanja. SASLI je ena najstarejših organizacij tolmačev znakovnega jezika. Obletnico so obeležili z veliko svečanostjo. SASLI je dolgotrajna članica EFSLI.

Novi člani v upravnem odboru EFSLI

V upravnem odboru EFSLI so trije novi člani:

- Marinella Salami iz Italije (ANIOS) skrbi za področje izobraževanja in usposabljanja
  - Elke Mutschlechner iz Avstrije (OGSDV) skrbi za publiciteto in promocijo
  - Gabriel Sicilia iz Španije (FILSE) je prevzel sekretarsko mesto
- Ponovno izvoljen je bil Zane Hema iz Velike Britanije (ASLI), ki nadaljuje delo kot zakladnik oz. blagajnik.

Upravni odbor ima videokonference preko interneta, njihovo edino načrtovano osebno srečanje pa je bilo v januarju letos, ko so uredili primopredajo.

Spletna stran EFSLI

Spletna stran EFSLI ponuja veliko novic članom in prav tako tistim, ki še niso člani. Stran je ažurirana s svežimi novicami o dogodkih po Evropi. Priložena so poročila in fotografije s teh dogodkov.

Pod rubriko NASLI (National associations of Sign Language Interpreters), nacionalna združenja tolmačev, so tudi aktualne stvari, poročila iz posameznih držav članic.

Obljubljajo tudi delovanje foruma, kjer bodo člani lahko izmenjevali informacije in druge posebne teme. Pridružijo se lahko tisti, ki so individualni člani EFSLI.

Spletna stran: www.efsl.org/memberforum/

Skupščina in konferenca EFSLI 2008

Letošnja skupščina in konferenca bo od 12. do 14. 09. 2008 v Vorschotnu na Nizozemskem. Tema konference bo »Tolmačenje tretjega jezika«.

EFSLI seminar za trenerje, učitelje znakovnega jezika

15. in 16. septembra 2008 bo seminar, prav tako na Nizozemskem, na Inštitutu za študije znakovnega jezika, jezika in gluhih. Več informacij je na www.efslit.hu.nl.

6. EBU konferenca gluhoslepih

bo od 25. do 30. aprila 2008, v Zagrebu. Tema bo »Gluhoslepota: enakost in različnost«.

Poletna EFSLI šola 2008

Prva poletna EFSLI šola bo potekala v Pragi v sodelovanju s češkim združenjem tolmačev za znakovni jezik. Tema je »Angleščina za tolmače«. Namenjena je vsem tistim, ki angleščina ni njihov materni jezik in želijo razviti spretnosti na tem področju iz znakovnega jezika v govor in obratno.

Šola bo potekala v dveh terminih:

- 1. termin 01. – 02. 07. 2008 (ponovitev poletne šole iz leta 2006)

- 2. termin 04. – 05. 07. 2008 (nadaljevanje prvega termina)

Več informacij je na spletni strani EFSLI, pod rubriko EFSLI school.

Nova polnopravna članica

EFSLI se je pridružila nova polnopravna članica, Flamsko združenje tolmačev za znakovni jezik (Flemish Association of Sign Language Interpreters – VVTG).

ASL tolmači v Evropi

EFSLI poziva vse tolmače ameriškega znakovnega jezika (ASL), ki živijo v Evropi, da se javijo na EFSLI, ki bo sestavil register ameriških tolmačev, ki živijo v Evropi. Njihova pripravljenost deliti znanje, izkušnje in spretnosti iz njihovega jezika bo dobrodošlo vsem.

Priprave na EFSLI 2009: Estonija

Začele so se že priprave na EFSLI 2009, ki bo v Estoniji, od 18. do 20. septembra 2009.